

Programmapunten Wetlands & wetenschap, 2008

In deze notitie wordt kort uiteengezet welke (soms deels) inhoudelijke aandachtspunten voor de ontwikkeling van het IJsselmeergebied volgens Stichting Wetlands in het IJsselmeer van belang zijn. Ze hebben tevens een relatie met het op te stellen Waterplan en met TMIJ.

De benodigde studies idealiter in 2009 gestart moeten worden.

1. IJsselmeer

In het IJsselmeer houden de wetenschappelijk-inhoudelijke vooral verband met het Waterplan, mede vanwege het rapport van de Deltacommissie. De volgende punten zijn van belang.

1.1 Pompen en spuien onder vrij verval: tegenoverstelling of synthese?

Het advies van de Deltacommissie is om het IJsselmeer gaandeweg 1,5 meter in peil te laten stijgen, vanwege de opbouw van een grotere zoetwaterbuffer en vanwege het handhaven van spuien onder vrij verval. Als de zeespiegelstijging verder dan +1,5 meter gaat, en dat is de verwachting van de Deltacommissie voor de termijn na 2100, zou het IJsselmeer niet verder mee moeten stijgen en dus spuien alsnog door pompen moeten plaatsvinden. Het ingebrachte argument tegen het direct beginnen met pompen is dat de zoetwaterbuffer die daardoor beschikbaar komt niet groter is dan 0,5 tot 1 meter. Als je dat zou doen kan je dus in de toekomst zoetwater tekort komen en moet het peil van het IJsselmeer alsnog stijgen.

Vastgesteld kan wel worden dat er mogelijk in alle gevallen een combinatie van peilstijging en pompen nodig is. Maar beginnen we met peilstijging en gaan we daarna pompen (afhankelijk van de ontwikkeling van de zeespiegelstijging), of beginnen we met pompen en doen we daarna alsnog dijkverhoging (afhankelijk van de ontwikkeling van de zomerdroogte)? De beslissende vraag in dezen is: wat is het kritische pad? Ofwel: wat is, in de tijd - op lange termijn - uitgezet, het ontwikkelscenario dat voor de geringste netto maatschappelijke kosten zorgt? (inclusief effecten op de IJsselkop, Zwarte Water, oude havensteden, natuurgebieden e.d.). De studie die daarop antwoord geeft is nog door niemand gedaan, en zou dus alsnog moeten worden aangevraagd. De kabinetsreactie op het rapport van de Deltacommissie laat voor een dergelijke studie ook ruimte, gezien de formulering (cursivering HS):

Het kabinet onderschrijft de keuze voor het IJsselmeer als zoetwaterreservoir en de vergroting van de opslagcapaciteit. Daarin past de keuze voor verschillende peilen in het IJsselmeer en Markermeer, waarmee ecologische en economische kansen in het Markermeer ontstaan en de zoetwateropgave in het IJsselmeer gediend wordt. *Derhalve zal het kabinet onderzoeken welke mate van peilverhoging in het IJsselmeer noodzakelijk is, welke consequenties dat heeft en welke aanvullende maatregelen mogelijk en nodig zijn in de IJsseldelta.*

Er is ook nog tijd voor studie en denkwerk op dit punt, want een beslissing hoeft pas over enige jaren te vallen.

1.2 Zoetwaterbehoefte?

Als de Deltacommissie stelt dat er een noodzaak is om in de toekomst het peil in het IJsselmeer 1,5 meter te laten stijgen is ook de vraag: wat zijn de onderliggende aannames onder dat getal? Dat wordt in het rapport van de commissie niet duidelijk gemaakt. Ook wordt de vraag niet gesteld of de zoetwaterbehoefte misschien stuurbaar is. Voor een belangrijk deel gaan dergelijke vragen ook buiten het bestek van rapport van de Deltacommissie. Ze gaan over kwesties als de volgende.

- Welke vormen van landbouw zijn er in de verre toekomst denkbaar en kansrijk? En wat is daarvan de zoetwaterbehoefte?
- Is brakke natuur, bijvoorbeeld in Waterland, combineerbaar met bepaalde vormen van landbouw?

Toch zou het zinnig zijn om dergelijke vragen te adresseren, als onderdeel van het Waterplan

2. Markermeer/IJmeer

In Markermeer/IJmeer zijn de aandachtspunten vooral gerelateerd aan TMIJ. Dit zijn:

2.1 Vormgeving en planning natuurversterking

De vraag komt op in hoeverre het TBES zoals ontwikkeld door TMIJ adequaat is voor het omkeren van de negatieve trend en het opvangen van de effecten van menselijke activiteiten (bebouwing, recreatie etc.). TMIJ wil het graag in zijn volledige vorm handhaven, maar het zou kunnen zijn dat het in die vorm ook teveel van het goede is, met name indien er minder buitendijkse bouw komt. En vragen daarover komen sowieso op, bij LNV etc. Vooral het 'oermoeras', als relatief ingrijpend en daardoor duur element kan ter discussie komen. Andere elementen van TBES globaal vasthouden.

Mogelijk kan daarom de noodzakelijke natuurversterking het beste procedureel vormgegeven worden:

- TBES als overall ambitie staande houden
- Goed monitoringsysteem voor effecten afspreken en inrichten
- Beginnen met eerste natuuraanleg in de vorm van de minst ingrijpende maar naar verwachting wel effectieve elementen uit TBES & Natuurpilot (Hoornse Hop, eilandjes, vooroevers) en desgewenst ontplooiing van meer menselijke activiteiten kort daarna. Oermoeras eerst als een soort vooroever aanleggen en daarna zo nodig uitbreiden.
- Effecten monitoren, natuuraanleg intensiveren zodra de natuur achteruit blijkt te gaan, of niet verder uitbreiden zodra de natuur, in voldoende mate, vooruit gaat.

- Zo ook formuleren en inrichten voor de NB-wet.

E.e.a. staat of valt met een goed monitoringsysteem, met heldere indicatoren, betrouwbaar meetsysteem en vooraf afgesproken grenswaarden voor wat als vooruitgang en achteruitgang geldt. Dit vergt consensus onder de belangrijkste experts, voordat het in discussie onder stakeholders gebracht wordt. Precedent: gaswinning onder de Waddenzee.

2.2 Negatieve trendstudie

De studie naar achtergronden van de achteruitgang in de natuur in het IJsselmeergebied ('Negatieve Trendstudie') heeft een looptijd tot circa 2015. Een en ander houdt verband met de planning van de Beheersplannen voor Natura 2000 en de kaderrichtlijn Water: de tweede termijn daarvan vangt aan in 2015. Maar zo duurt het wel erg lang voordat er meer duidelijkheid is over de oorzaken van de achteruitgang. De vraag is dus: kan de NTS niet zo vormgegeven worden dat er op kortere termijn tussenresultaten vrijkomen, waar we met de verdere planning op kunnen koersen?

2.3 Overige

Dan is er nog een aantal aandachtspunten die niet zozeer inhoudelijk van aard zijn, maar wel onderbouwing en uitwerking verdienen. Dit zijn:

- *Synergie bestaande plannen*
Creëren synergie tussen de huidige plannen voor dijkversterking, de natuurpilot en de door de noodzaak van natuurherstel ingegeven aanleg van vooroevers, golfbrekers en luwe zones ('wetlands'). Zeker met de momenteel al geplande dijkversterking tussen Volendam en Amsterdam. Op die manier kan al een flink budget vrijkomen voor natuuraanleg. Overleg en planning samen met de Waterschappen, Natuurpilot e.a. is nodig.
- *Ruimtelijke kwaliteit*
Basisprincipes verkennen en dan vastleggen, in samenspraak met stakeholders. Niet te gedetailleerd maken. Voorbeelden:
 - Enige hoogbouw in Flevoland mag, maar aan de kust van Noord-Holland niet.
 - Vorm van hoogbouw nader bepalen, zodat het een goede 'landmark' wordt en dus juist een positief element in het geheel.
 - Windmolens: zoveel mogelijk clusteren en niet in Markermeer/IJmeer of aan de randen ervan.

E.e.a. vast te leggen in globale kustprofielen en gebiedsindicaties.

- *Peilontkoppeling plannen*
Ontkoppeling van peil in Markermeer/IJmeer van IJsselmeer is aanbevolen door de Deltacommissie. Hierdoor wordt het peil in Markermeer/IJmeer (jaar-) gemiddeld op het huidige niveau gehouden, ook al stijgt het IJsselmeer mee met de zeespiegel. Een en ander dient nader uitgewerkt te worden, voor de installatie van gemalen, versterking Houtribdijk, uitzoeken van mogelijkheden tot het opzetten van het peil in

het voorjaar t.b.v. de zoetwaterbuffer en versterking van wetlands-natuur (seizoensvolgend peil).

- *Watercompensatie*

Opgave van de eis tot watercompensatie voor buitendijks rood, indien het plantotaal de x% (x = 1-5%, nader te kiezen) niet overschrijdt. Loslaten dus van het verschil tussen kleine en grote buitendijkse gebieden op dat punt. Het water ziet namelijk geen verschil in kleine of grote gebieden, het gaat om het verlies aan totaal wateroppervlak in het compartiment. Ook een eventuele watercompensatie-eis (of het loslaten daarvan) niet formuleren voor een specifieke ontwikkeling, zoals Almere-Pampus buitendijks, want dat zet de ontwikkelingen op andere plaatsen teveel vast indien zoiets als Almere-Pampus niet mocht doorgaan. E.e.a. vast te leggen in het Waterplan.

Hein Sas
08-12-2008